

XVİN.YÜZYILIN İLK YARISINDA BİR HÛBMESİHİ: BOSNAVİ İBRAHİM EFENDİ

Cahil TELCİ*

Din değıştirme hadisesi elbetteki çok farklı sosyal ve psikolojik şartlar dai-resinde cereyan eden bir süreçtir. Türk toplum hayatındaki dinî gelişmeler ve değışmeler, özellikle Osmanlı toplumunda İslâmiyetin içtimâi bir hâl şekline dönüştüğü devirler, genellikle çok kaba çizgiler ile değerlendirilmekte, kaynaklarda hakkında çok fazla bilgi bulunmayan hususlar, genel kabul görmüş olan bilgilerin yanında pek fazla dikkati çekmemektedir.

Osmanlı Devleti'nde zaman zaman, bazan nübüvvet iddiası ya da başka isimler allında orlaya çıkıp, ya İslâmi akideyi ve geleneği yine İslâm içerisinde kalmak kaydiyle, kendi anlayışı çerçevesinde reforma tabi tutmaya çalışan¹ veya tamamen değıştirmeğe uğraşan kişiler ortaya çıkmıştır². Burada önemli olan husus, bu kişilerin, her ne kadar Osmanlı kaynakları tarafından mülhid³ ya da Bosnavi İbrahim örneğinde gösterileceği gibi mecnun oldukları iddia edilmesine rağmen bunların devrin şartları içerisinde okur-yazar, hatta kadılık gibi önemli vazifeleri ihraz edebilen ve çevrelerine tesir etmeleri muhtemel kişilerden olmala-ndır.

Merkezî otorite, onların bu durumlarından endişe ederek böylesi fikir ve fi-illerle ortaya çıkanların amansız şekilde takib ve cezalandırılmalarından uzak durmamıştır. Hatta böylesi bir suçla inüttelim olanlardan bazıları sorgulanmaları sırasında fikirlerini reddetmelerine rağmen yine de cezalandırılmışlardır. Ancak sonuçta idam edileceklerini bile bile fikirlerinden vazgeçmeyen ve sonuna kadar ısrar eden kişilerin var olduğu da bilinmektedir. 1527 senesinde Hz. İsa'nın Hazreti Muhammed'den daha uslun olduğunu iddia edip, meyhaneleri dolaşarak oralardaki halkı kendi fikirlerine ısındırmaya uğraşan Molla Kâbız bunlardan birisidir. Kendisi fikirlerinden dolayı sorgulanırken karşısına Rumeli Kazaskeri Fenarizâde Muhiddin Efendi ile Anadolu Kazaskeri Molla Kadiri Efendiler çıkar-tılır. Ancak Molla Kâbız, fikirlerine Kur'andan da deliller getirmek süreliyle bunları alt eder. Ertesi gün bunun üzerine karşısına Şeyhülislâm Kemalpaşa zade ile beraber İstanbul kadısı Sadi Çelebi çıkartılır. Bu kişiler Molla Kâbız'ın fikirle-

* E. Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Öğretim Elemanı

1 1663 - 64 senesinde Bosna taraflarında meşâyılı-ı ulemâdan bir zâtın nübüvvet iddiasıyla onaya çıkıp kendisine Cebraiün geldiğini iddia ederek, namazın üç vaktinin bağışlanarak sabah ve yatsı namazları-nın bâkî kaldığını iddia etmesi üzerine sorgulanarak, bu fikirlerini inkâr ütmesine rağmen katli hadisesi belki böyle bir örnek olarak verilebilir. Bkz. Silahdar Fmdıklıü Mehmet Ağa, **Silahdar Tarihi**, C. 1 tstanbuf1928, s. 282-83

2 Belki bu faaliyetlerinde bir neticesi olarak XVII. yüzyılda İstanbul'da bazı çevrelerde Ateizminde larafdar bulduğu, hatta kadılar arasında bile bu kişilere rastlandığı anlaşılmaktadır. Bunlarda aynı şe-kilde şiddetle takib edilmişlerdir.

3 Bu tabirle ilgili olarak bkz. Ahmet Yaşar Ocak. "XV-XVH. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nda ZenrJeka ve İlhad (Heresie) Meselesi", 5. **Milletlerarası Türkoloji Kongresi, Tebliğler iÜ, Türk Tarihi**, İstanbul 1989, s.465-472

rini çürütünce kendisini tövbe etmeğe ve fikirlerinden vazgeçmeğe davet ederler fakat o, bu teklife yanaşmayarak fikirlerinde ısrar etmesi üzerine idam edilir⁴. Burada da ilginç olan husus Molla Kâbız'ın fikirlerini savunurken Kur'an'dan deliller getirmesidir,

Yine 1540 senesinde benzer bir hadise daha vuku bulmuştur. Balkanlarda ve aynı zamanda İstanbul'da Protestanlığın yayılmakta olduğundan bahs eden bir mektupta, o günlerde İstanbul'da Hz. İsa'yı vaz etmeye çalışan ve Hazreti Muhanimed'i yalanlayan İbrahim isimli bir imamın Türkler tarafından taşlandıktan sonra bedeninin ateşe verilip külünün rüzgâra savrulduğundan bahsedilmektedir⁵.

Bütün bunlardan sonra muhtemelen Molla Kâbız'ın da tesirleri ile ortaya çıkan⁶ ve Paul Rycout⁷ un XVII.yüzyıla dair verdiği bilgiler arasında kendilerinden bahsederek Hübmesihîler olarak isimlerinden bahsettiği bir grubun varlığından haberdar oluyoruz.

Hristiyanlığı benimsemiş olan bu grubun mensupları Hübmesihî olarak adlandırılmaktadırlar. Bu grup şiddetle takib edildiği ve hatta zaman zaman idamla bile cezalandırılmakta oldukları halde sayıları gün geçtikçe özellikle sarayda ve gençler arasında hayli artmış idi. Radovan Samarcic, Sokollu Mehmet Paşaya dair eserinde Sokollu'nun daha henüz İstanbul'a geldiği zamanlarda. Hz. İsa ile Hazreti Peygamber arasında bir tercih yapamamış kişilerin bulunduğunu, ancak *onların her ikipeygamberi de anlayamadıklarım da ifade ederek belirtmekte ve bu işirilmir JaıUnr ^ftüiljryıar ıftlftliıııor ifııı^Laım'*.nj^ımınıamala';' AfAv ^inriancrfa* cezalandırıldıklarına ve hatta binlercesinin boğazın sularına atıldığını ancak buna rağmen sayılarının hala arttığını, onları, sapkın mezhep olarak da niteleyerek ve kaynak göstermeksizin ifade etmektedir⁸. Bu kişiler kendi aralarında, bu düşünceye sıkı sıkıya bağlı, dürüst, merhametli olanları övmek maksadıyla Hübmesihi tabirini kullanmaktadırlar. Yine bu fikrin mensuplarının başlarına beyaz örtü/sarı sarmakta olduklarını da haber veren Rycout bunlara dair verdiği bilgilerinin sonunda, eğer bu yeni tarikat bir serbestlik ortamı ile karşılaşrsa İncil'in bunlar arasında iyice yayılacağına şüphe yoktur demektedir⁹.

4 Tarih-i Peçevî , cild-i Ewel,(Ly) s.124

Peçevi İbrahim Efendi, Peçevi Tarihi, C.1, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Ankara 1992, s.95

5 Erd'lyi Történelmi Adatok (Erdel Tarih Külliyatı), C. I, Gróf Miklos Imre, Kolozsvár 1855, s. 14. Bu bilgiyi temin eden Erda! Çoban'a tefekkür ederim.

6 Ahmet Yaşar Ocak, a.g.m, s. 468 ; Aynı mli". "İbn Kemâl'in Yaşadığı XV ve XVI. Asırlar Türkiyesinde İlim ve Fikir Hayatı" Şeyhülislâm İbn Kemâl Sempozyumu Tokat 26-29 Haziran 1985, Ankara 1986; Hanid Algar, Khübmesihi, E.İ., Vol. V, Leiden 1986, s. 41

7 Paul Rycout tahsilini Cambridge'de yaptı 166] de Lord Winchelsea ile İstanbul'a geldi. 1670 senesine kadar burada kalıp bu büyükelçinin tavsiyesi ile İzmir'e konsolos tayin edilerek bir yıl da orada kalmıştır. Bkz. Antoine Galand, İstanbul'a Ait Günlük Anılar 1672-1673, Şerhlerle yayınlayan Charles Scheler II. Cilt çev. NaJid Sim Ürik, Ankara 1973, s. 73

8 Radovan Samarcic, Dünyayı Avuçlarında Tutan Adanı: Sokollu Mehmet Paşa, Çev: Meral Gaspıralı, İstanbul 1995, s. 392. Konu burada Hamzaviler için ele alınmıştır.

9 Paul Rycout, The Present of the Ottoman Empire, London 1688, republished 1972, s. 129 Kitabın çevirisi için bkz. Ricaut, Türklerin Siyasi Düsturları, Haz., M. Reşat Üzmen, Tercüman 1001 Temel Eser 81, t. y, s. 205

Hübmesihiiler hakkında 1661-1670 senelerine ait bu bilgilerden yaklaşık altmış yıl kadar sonra, benzer fikirleriyle Bosnevi İbrahim Efendi isimli bir kişi ortaya çıkmıştır. Şenrdani-zâde Fındıklık Süleyman Efendi, Tarih'inde bu hadiseyi 1159 senesi vekayii arasında şöyle nakleder; "Bosnavî İbrahim Efendi nâm kadı elfaz-ı şenia tekellüm etmekle cünûnuna hamî olunarak nef yolunmuş idi. Elfaz-ı küfre dair on aded Türkî ve otuz aded latin usanınca mektupları ahz olunduğuça Habibullah Hak Hazret-i Server ve Muhamed Nebiyullah ve taraf-ı hakdan zuhur eden Hak Resulullah bende-i ¹⁰ muzaffer daima yazılıb deruunlarında dahi ben 43 tarihinde göklerin AUahı tarafından nüzul ve Bosnavi İbrahim nâm beyzadeye hulul ve ol surete girdim. Din-i İsa hakdır, Allah üç'tür deyu tahrir olunmağla Asitâne'ye getirtilüb inkâr ve tövbesine binaen afv olundu lâkin kâğıtları ahz olunduğuça bâb-ı hümayunda kati olundu"¹¹.

Her ne kadar sıradan bir risalel iddiası olarak da değerlendirilebilmesi muhtemel ve herhangi bir grup ile irtibatlandırılmayacağı ihtimali de var idi hatır olmak kaydıyla mezkur şahsın bir Hübmesihi olduğunu düşünmekteyiz. Bosnavi İbrahim Efendi'nin, bir kadı olduğu ve kendi ifadesindeki Beyzade tabirinden de önemli bir aileden geldiği anlaşılmaktadır. Latin lisanına da vâkıf olan İbrahim Efendi'nin malum fikirleri yüzünden önce sürgün edildiği, ancak sürgün yeri olan Kıbrıs'dan fikirlerini tebliğ maksadıyla mektuplar yazdığının anlaşılması üzerine tekrar sorgulanmış, kendisi, ona isnad edilen fikirleri reddetmiş olmasına rağmen mektupları ortaya çıkmış olduğu için idam edilmiştir. Kendisinin ifadesiyle 43 senesinde (1.730) ortaya çıkmış ve 1159(1746) senesinde idam edilmiş olduğu için yaklaşık 15 sene kadar devam eden bir harektir. Diğer örneklerde olup olmadığını şimdilik bilemediğimiz, fikirlerin yazılı bir şekilde, mektuplar vasıtasıyla tebliğ edilmesi durumuna da ilk defa İbrahim Efendi de tesadüf etmekteyiz.

Bosnavi İbrahim Efendi'nin yazmış olduğu mektuplardan bazıları Başbakanlık Osmanlı Arşivinde mevcuttur¹². Mektuplardan birisinin tarihi 25 Haziran 1745 ve diğerinin tarihi de 12 Temmuz 1745 dir. Mektuplar lalin lisanı ile yazılmış olup sonradan Türkçe'ye tercüme olunmuştur ki elimizde mevcut olan mektuplar bu çeviri metinlerdir. Bu her iki mektubun haricinde bir de adetâ mektupların takdimi makamında yazı kaleme almıştır. Bu mukaddemede İbrahim Efendi kendisinin Hz. İsa'nın dinini tarif etmek üzere diyar-ı Mısır'da inzal olduğunu ifade ederek Allah'ın, hak yolunda ve ulu dinde olmayanlara, bâtil yolu terk ederek hak yoluna girmelerini emrelediğini, eğer girmezlerse hak tarafından kalır edileceklerini ifade etmektedir. Bundan sonra her kim namaz kılar ise o kişinin dinsiz olduğunun da ifade edildiği bu mukaddemede, Resül-i ekrem'in ümmet-i Muhammed ve sair milletlerin cehenneme girmelerini istemediği ve hak tarikinde hizmet etmelerini istediği de ifade edilerek, mukaddemenin sonunda bu mektupla-

¹⁰ Bu kelimenin "şod" şeklinde okunması mana bakımından daha uygun olacaktır. Kaldı ki kelime takdim olunacak mektuplarda da bu şekildedir.

¹¹ **Şendânj-zâde Fındıklık Süleyman Efendi Tarihi, Miir'i't-Tevârih**, Haz. M. Münir Aktepe, C.1, İstanbul 1976, s.122

¹² BOA. Cevdet, Adliye nr.1320

rın İstanbul'da bütün ulemâyâ okunmasını da isteyerek adetâ onlara da meydan okumaktadır¹³.

1. mektubunda İbrahim Efendi yine Hazret-i Peygamberin Hatemü'l-Enbiya olduğunu kabul etmekte ve mektubun, onun tarafından mesih'e yazdırıldığını iddia etmektedir. Burada dost ve düşman herkes Hristiyanlığın, bu sefer mezhep adı da telaffuz edilerek Katolik inancına davet edilmektedir. Ve insanların kendi yoluna girmeleri, Hz.İsa'ya iman etmeleri sayesinde Allah'ın kâmil kulları arasına girebilecekleri iddia olunmaktadır. 2.mektup bir dua makamında olup burada da kendisinin Allah tarafından "bi'l-cümle milletin ve nev-i beşerin selametiçüif gönderildiğini iddia etmektedir.

İbrahim Efendi'nin dönemin umumi kanaatleri tarafından hoş karşılanmayan bu düşüncelerinin toplumda makes bulup bulmadığını şimdilik bilemiyoruz, ancak bir tarihî sürekliliği devam ettirdiği de muhakkaktır.

***

Bazı şenaat ve habasetine binaen Cezire-i Kıbrıs'a tard ve teb'id olunub anda mahbus ve metruk kalan İbrahim nâm müfsid-i lâ ya'kilin Latinî lisan üzere muharrer bazı evrak-ı müzheref(?) mealine mashuben tarafımıza olmak üzere tahrir eylediği kâğıd-ı hezeyân-âmizin surelidir. Zikr olunan evrak lalini lisanı ile kâğıd-ı merkumun asılları cezire-i merkuma gönderilen emr-i âli ile yine oltarafa irsal olunmuştur. Fi21 C 1158

Ek :1

Saadetlü ref etlü semahatTü ulu dostumuz reis efendi hazretlerinin huzur-ı izzetlerine arz-ı hulsumuz olunub ve liâl-i hâtır-ı şerifiniz sual ve riayet kılın-
dığı siyakından sonra inhâ-yı dostanemiz olunan budur ki bu muhibbiniz cülûs-ı hümâyun senesinde taraf-ı hakdan diyâr-ı Mısır'da inzal olunub ve cümle milletlere Hazret-i İsa nâm ulu Feristus efendimizin tarikini ve hak dinini tarif ve ifâde ederiz ki cümle olan milletler her kangı millet hak tarikinde ve ulu dinde değil ise bu defa hat tealâ hazretlerinden anlara ulu emr-İ âlişan sadır olmuşturki cümle ez dil ü can hak tariki alub kabul eylesünler ve bâtil tariki terk etsünler eğer ol şaşgın ve kâhil millet bâtil tarikde kalur ise cümlesi fi'n-nâri cehenneme giderler ve anlara bir veehle taraf-ı hakdan ehl-i cennet ihsan olunmaz. İmdi bu defa hak teala hazretlerinin emr ü şerifine cümle milletler itaat eylesünler eğer itaat etmezler ise hak tealâdan an kariben güna gün ulu gazablarıyla muhkem kalır olurlar ve işleri her yerde azim harab ve yebâb olur ve bu defa tarafımızdan bir hususiçün iki kâğıd lâtin lisanıyla tahrir ve irsal olunmuştur.

***

Bu defa Hazret-i resûl-i ekrem hak emriyle kendü mübarek yediyle Hak tealâ hazretleri hazretleri ne tarz olduğunu iki kâğıda lâtin lisanıyla tahrir ve

13 Bkz. Ek. nr.1

ifâde eylemiştir ki bundan sonra bir türlü millet bu dünyada hilaf üzere hak tealâ itikad etmesünler hemen cümlesi hak teala'ı tuğra bilsünler ve itikad eylesünler ve badehu her kangı millet din-i dünya yine (?) hilaf üzere iş tutar ise ve namaz kılar ise ol âdem mücerred dinsizdir. Ve zerre miktarı dini yoktur. Ve encâmında ol âdem ehl-i cennete duhûl olmaz. Ve hak tealâmn aduvlan her nereye giderler ise ol dinsiz adem ki hakkı inkâr eylemiştir cehenneme gider öyle malum ola.

***

Ve hazret-i resûl-i ekrem ümmet-i Muhammedi ve sair milletleri bir vechle fTn-nâri cehenneme vardıklarını istemiyor. Ve sizi cümlelerinizi eyü olduğunuzu ve hak tarikine eyü hizmet ve kulluk eylediğinizi ister ve hak teala hazretlerinden daima külli ricâ ve niyâz ediyor bu hususda işinizi siz bilirsiniz eğer sizin canlarınıza ehl-i cennet taleb ederseniz badehu hak tealâmn emrini hulûs üzere tutub icrâ-yı hakk edersiz ve andan sonra ehl-i cennet olursuz.

***

Bu defa taraf-ı devlet-i aliyye tahrir ve ifade eylediğimiz ahvalleri ve işleri İstanbul'da cümle ulemâyâ lakrir edesiz. Ve din-i muhammed-i hakk hususuçün sizlere taraf-ı hakdan göklerde ve yerlerde ve deryalarda ve havalarda kati korkulu ? ve kati güzel beşaretler zâhir ve nümâyan olacaktır. Ve bundan sonra hakk ulu emr-i şerifine cümleiniz itaat edüb itikad eylesesiz.

[Mühür]

İbrahim

Habibullah

Hazret-i Ali Muhammed Ncbiyullah

Ve ikinci Sıddîk-i Resûl-i Ekrem ve

Cemian milletlere gönderilen taraf-ı hakdan

Resulü Halı

Şüd muzaffer daima

Tahriren fi Kıbrıs 184 (?) C A sene

1158

Ek :2

LİSAN-I LATİNİDEN TERCÜME OLUNMUŞTUR

İşbu tarih-i milâdın 1745 senesinde mâh-ı haziranın 25.gününde Cezire-i Kıbrıs'da biiznillâhi Teala Hatemü'l-enbiyâ Hazret-i Muhammed peygamber tarafından Beni Adem Mesih bu minval üzere tahrir eylemiştir. Siz ki dostlar düşmanlarsız Hazret-i İsa'nın Hristiyan Katolik dinine gelin. Aziz ve mübarek Hristiyan Katolik dininde olub bu dünyada mevcut olan bi'l-cümle azizlerin

marifetleriyle Hazret-i İsa Efendimizin muazzez ve muhakkak peygamberi ve dünyada daima mansur ü muzaffer olub Hazret-i Hakk tarafından mücerred Beni Adem selâmetiyçün halk olunub dünyaya irsal olunmuştur. Ve eğer sizler benim yoluma sülük edüb her saatte ibadete meşgul olarak hulus-ı kalb ile İbnullah olan Hazret-i İsa Efendimize iman getürürseniz ve bunları tanıyan icra ederseniz İnşallah Hazret-i Allah'ın kâmil ve sahih kulları olursuz. Ve hazret-i hak peygamberin tahl-ı sancağına dâhil olub mekân-ı cennete vâsıl olursuz. Ve işbu din-i Muhammedi itikadıyla sevablu amellerde mukaddem olub ibnullah olan Hazret-i İsa'ya iman getürürs niz bilcümle ehl-i İslâm taifeleri ve Yehüd fırkaları bilâ şüphe cennet mekânına vüsûl bulub sürür ve safada ile'l-ebed ikamet etmeniz muhakkaktır. Amin. Ve sizlere bu minvâl üzere tahrir ederim zinhar beni kalbden ihraç etmen zira cemaat-ı muhammedi ve Nasarı kilisesi irtifayıçün Hazret-i peygamberin duası daim mevcuttur. Ve hâlis müslümanlara ve Yahudilere her vakitte dua gerektir. Ve ibadet etmeniz için hak yolundan bu vech üzere irşâd ederim. Yâ Hazret-i Allah ki sen göklerin halıkı ve pederisin. Beni ve mahlûkunu ferâmuş etme Beni adem senin taht-ı hükmündedir. Ve bunları himaye eyle. Rabbim mâ haza ki İbadullahın ağverine İbnullah olan Hazret-i İsa Efendimiz kendini feda eylemiş. Senin sanma lâıyk inayet ve bereket ile İbadullahı aziz tut himaye eyle tâ kim günahdan âzâde olub daima selâmete nail olalım. Ve bir cemaatin oğulları olub bi'l-cümle mîlel ve ecnâs seni abullah ve senin tarafından gelen ibnullah ve ruhullah olduğunu doğru iman ve.....ile itiraf ve hulus-ı muhabbet ile sana iltica ederler. İkinci Dua İbnüllaha bu minval üzere okuna Senki sahib-i nimet ve rahmet Hazret-i İbnullah İsa Efendimizsin. Sen dünyaya gelenlere nûr ile hidayet edersin, irtikâb ettiğin eziyyet ve siyaset hakkıyçün sana niyaz ve rica ederim ki taife-i Muhammedi ve firka-i Yahudinin zulmetini def eyleyüb kendi nurunu izhar-ı rûbeyân eyle tâkinı cümleler sana tabi olub bir kilisenin zümresine dâhil olalar. Yâ hafız-ı ervah ki ibadullahın uğruna vücudunu feda eyledin. Bize rahmeyle zira bizler câhil mahluklarız ve senin kadr ü şanını bilemeden ve bizi koyub suretinde olan kurd makalesi su-i kasdından emin eyle. Hakka ki sen dünyalar durdukça sahib-i keremsin. Ve hala hak peygamber olan işbu tahrirât-ı mukaddeme üzere iman getüren ve getürmeyen bi'l cümleipre ale'l-ittifak hitab edüb derki işte ben sizinleyim ve sahib-i mülûk İbnullah Hazret-i İsa dahi benim ile daimdir. Ve ânın İbnullah olduğuna hulûs-i kalb ile itimad ederim. AlJahın inayet ve keremi sizinle dâim olsun. Amin yâ muin Ya Hazret-i İsa senin ve benim aduvlarıımı gazabından hıfza eyle zira anların taksiratını tafahhus eder isen gazabına kimse mukavemet edemez. Ve biz günahkârlar senden gayrısına iltica edemezüz. Yâ Hazret-i İsa benim aduvlanma sen tarik-i hakkı göster ve gönüllerden ııeşr ü hayr âlâmeti beyân eyle ki sahih iman ile huzurunda ettiğimiz dua İlc'l-ebed müstecâb ola. Amin.

Ek : 3

LİSAN-I LATİNİN DEN DİĞER TERCÜME

İşte Adem Mesih göklerin pederi olan Allah tarafından halkın selametiçün bu dünyaya irsal olunub gök ve yeryüzünde ilimdâr-ı daimü'z-zafer ve mucizât-ı

berekâtıyla mevsuf ve niansurdur. Milâdın işbu 1745 tarihinde Mâh-ı temmuzun onikinci gününde Cezire-i Kıbrıs'da tahrir olunub malumunuz ola Ben Hak peygamber olan Hatemü'l-enbiyâ Hazret-i Muhammed'in ve Hazret-i İsa Efendimiz'in dinine Allah tarafından geleceğim ve tekrar Allah-i azimü'ş-şan tarafından bilcümle milelin ve nev-i beşerin selâmetiyçün geldim ve sizlere muin olacağım. Ya İsa senin babanın ismine ve şanına ben kurban olayım. Ya muin ve Zahir Allah senin İsa'nın yüzüne nazar eyle ve tahkik-i Hazret-i İsa senin makbul-ı İbnullahıdır. Sahihullalı ve sahih-i beşerdir. Ve senin nurundan tevellüd etmiştir. Ve bunun vesatetiyle Allah ü azimü'ş-şan her şeyi tekmiil etmiştir. Ve ben-i Adem selâmetiyçün Allanın ruhundan cisim peyda ve Hazret-i Meryem'den levellüd ve zamanında ahz ve salb ve defn olunmuştur. Ve üçüncü günü kabirden kıyam ve göklere ıruc ve babası olan Allah'ın sağ tarafında ielâs ile fahryâb olmuştur. Hazret-i İsa Efendimiz sürür ve şenlikler ile göklere çıkub hamd ve senâya layıktır daima ve bi'l-cümle amel ve hareketimize nazırdır. Ve sahih kullarını kabul eyledi anın için bi'l-cümle milletler bülend-âvâz ile şenlikler edâ edin. Zira kendi rüy-ı arzında mülk-i muazzamdır. Ve aza mat sahibidir ve her şeye kaadirdir, Ve mil eli zir-i pâyimizde kıldı. Ve Yakub neslini kendiye tahsis eyledi hamd ve senasında olun cümleliz ve ânın hükmü cümlelere câridir. Ve milletlerin kibarı İbrahim ile cem' oldu ve putları def etli. Ve Hazret-i İsa'nın ruhu fissesmavat-i ve'l-arz dır. Amin.

بعض شتاعت و خباثته بنا؛ جزیره قبره طرو و تبعید اولش ب آنگ مجوس
 و مزول قلا ابراهیم نام عهد لایعقلک لاطینی شان اوزده مجوز بعضی اوراق
 منزهت مائه مصحفی طالع اولی اوزده مجوز ایلدی کاغذ هر زبان آمیزیک
 صورتی در ذکر اولشان اوراق لاطینی ایله کاغذ هر زبان اصلیه جزیره طرو
 کوند زیاده امرالی ایله بنه اولطه ارسال اولمیشدر ۱۱۵۸
 ۱۳۹۲

l - t f . t J

سازو راقو و ماملو نوبو میتر بریندی حقیقته ک سمنور هر بنه عربی خدیمر و لایح
 و حال حاضر نیز سوز و رعیت قلدیچ سبب افزد مکره انهای دیوشانه اولشان بود که هر
 عیونام اولو قیسطون قدیمین طریقی و حق دینجی تعریف و افاده یدر کم
 اوله مندره شیخ مت حق خریقین و اولو دینک و کلامیه بردغه حق تعالی . JIII
 آنکه اولو امر حلیات صادر ویشدر که جمله اول و جهان حق طریقی آلب قبول ایلسند
 و ایضا طریقی زن ایسولر اکر اول شاشعین و کاهل مت باطل خریقده تالور ایسه جمله
 قناری جهنمه کیدر و آنکه بر وجه طرف حقدن اهل جنت آن اولنار ایسی
 بردغه حق تعالی ایسولر امر و شریف جمله سطر اطاعت ایلسولر اکر اطاعت ایتر ایسه
 حق تعالی دن عن قریبا کونا کون اولوغضله بیه محکم قر اولور و ایشاری هر برده حظه مزاب
 و براب اولور بیتره هر جزیدن برخصه مجوس ایچ کاغذ لاطینی ایله مجوز و ارسال اولمشدر

فایده ایست
 بود بعضی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم
 لاطینی سالیله مجوز و افاده ایست که بزمن مجزه بودو ملک بود و باد خلق اوزده حق تعالی
 ایسولر حال مجوزین تعالی لاطینی ایسولر و اعتقاد ایسولر و حق هر حق ملک و بنای مخلوق اوزده
 ایتر ایسه و ناز و قدر ایله اولو کم مجود و بشور و دوز متداری و یوقور و امانده اول
 اهل جنته و دخل اولو و حق تعالی عدوری هر زین کیدر ایله اولو و جسد کم حق تعالی ایست و کلام

شان لوطیندن ترجماولشدر

سکا القایلر ایکنجه دها ابن اللهه بوسنوال اوزره
 سنکه صاحب نعمت ورحمت حضرت ابن الله عیسی افسنده
 سن دنیایه کلانله نورایله هدایت ایدرسن اذکنان
 اذیت وسایست حقیقوه سکاناز ورجا ایدوم که طائفه
 وفرقه یهودینک ظلمتنی رفع الیلید کذ ونورک اظها
 ایله تاکم جملر سکا تابع اولوب برکلیانک زمره داخ
 یا حافظ ارواح که عباد اللهک او شوره و حوب و یح فدا
 بزدر رحم ایله زینا زینا جاهل مخلوق ایز سنک قدر و شان
 بله مدین و بری قویون صورتده اولون قور و قور سوره
 امین الله حقا کسن دنیا لطور و چه صاحب کرم سن و خ
 حضرت حق پیغمبر اولون اشوب خیرات مقدمه اوزره ایما که
 و کورسین بالجلر علی الاقنان خطاب ایوب و برکه انک
 سز کله م و صاحب مالون ابن الله حضرت عیسی مکی بنام
 داعدر و انک ابن الله اولوغنده خلوص قلب ایله اعتماد اولون
 اللهک عنایت و کرمی سز کله و آم و لسن آسین با سعید
 یا حضرت عیسی سنک و سیم عدو لر می عیسی سنک و حفظ الیم
 انک تقصیراتی تفحص ایدر ایدین عیسی سنک معا و من
 ایدر و برکنا هکار سندن عزیزینده القایلر مریز یا حضرت
 عیسی بنم هد و لریمه سن طریق حقی کو ستر و کو کلردن
 و نیزه علامتی بیان ایله که صحیح ایمان ایله حضور کده ایندی
 دعا الی الوید سجای الله امین

اشوب تاریخ میلادک بلک دیبوز قرن بئز سنده ماه خیر ایان
 یکه شیخی کونده خزی قیرسد باذن الله تعالی خانم الانیا حضرت
 پیغمبر طرفین بخادم صبح بوسنوال اوزره مجربا بلند سزک در ستر
 و دشمنلر حضرت عیسی نک خریستان قاطولین دینه کلک خیز
 و مبارک قاطولین خریستان دینده اولوب بونیا ده موهوب اولون
 بالجور عزیز لک معرفت ایله حضرت عیسی افسند لک مغز و محقق پیغمبری
 و نیا ده و نامشهور و مظفری اولوب حضرت حق طرفین مجر
 بخ آدم سلاستیم خلوق اولوب و نیایا ارسال اولشدر و اگر نزل
 بنم بولده سلوک ایوب هر ساعت عبادت مشغول اولون خلوص
 قلب ایله ابن الله اولون حضرت عیسی افسنده ایمان کوردر سکن
 و بولده تمام اجهل ایدر سکن ان شاء الله حضرت اللهک کامل صحیح
 قولدی اولور سز و حضرت حق پیغمبر نعمت سجا غنیه نفل اولون
 مکان جننه واصل اولور سز و اشوبون محمدی اعتقاد ایله نوابلر
 عملده مقدم اولوب ابن الله اولون حضرت عیسی ایما کوردر سکن
 بالجور اهل اسلام طائفه لر می و یهود فرق لر می بلا شبهه جنت
 و صول بولوب سرور و صفاده ایدر اوقات اینک محققده ایدر
 و سز لره بوسنوال اوزره مجربا ایدوم رهبار حق قلبدن افرام ایانک
 زیر جماعت محمدی و نصاری کلیسای ارفعا عیسی حضرت
 پیغمبرک دها سی دالم موجوددر و خالص طمانره و یهودیلر
 هر وقت دها کرکدر و عبادت اینک ایچره حق بولنده بوروبه
 اوزره ارشاد ایدوم یا حضرت الله سن کو کلرک خالق
 ویدر سین بنی و مخلوقکی فراموش ایدم بنی آسینک تحت حکم
 و بولده حمایر ایله رتم مع هدک عباد اقلک اغورنده ابن الله اولون
 حضرت عیسی افسند کذوف فدا ایلسن سنک شا کولایق عنایت
 و برکت ایله عباد الله عزیز طولت حمایر ایله تاکم کناهد آزاد
 اولوب و اما ناسلامته نائل اولدم و برجامتک او شول اولوب
 بالجور مل و اجناس حق اب الله و سنک طرفلر کلک ابراهیم
 اولون حق طوعری ایمان و بکربان ایله اعتراف و خلوص محبت ایله

اسماء لایحه ****JA****

اشتہ آدم مسیح کو کلک پدھی اولاد اللہ طرفہ خلق خلق مین
 بود نیار ارسال اولوب کول وریوزدن عملدار و ام القیصر معرات
 برکاتیلہ موصوف و تصور در میلادک اشوبیلک دیوز قرق
 تاریخند ماہ تموزک اون بکچی کوندن جزیرہ قبرس تحریر اولوب
 معلوم کراؤد کہ بن حوق بیغبر اولاخاتم الانبیا حضرت محمد و حضرت
 عیسیٰ اقدیرک دینک اللہ طرفدن کلام حکم و تکرار اللہ عظیم کتبان
 طرفند با کلام یلان و نوح بنبرک سائینجی کلام و نیز معین اولیم
 یا عیسیٰ سنک بابانک اسمنه و شانده بن قوربان اولیم با معین
 و ظہیر اللہ سنک عیسیٰ کلک یوزنہ نظر ایله و تحقیق حضرت
 سنک مقبول ابن اللہ کدر صحیح اللہ و صحیح بنبردر و سنک نور کدر
 تولد ایتمشدر و بوزک و ساطیلہ اللہ عظیم کتبان هر شی کدر
 و بی آدم سلا متبعیوں اللہک روحنده جسم سدا و حضرت مرید
 تولد و بلاؤک زمانده اخذ و صلب و دفن اوتمشدر و اوچی
 کوفی قبردن قیام و کولکله خروج و بابا سالی اولاد اللہک صالح
 طرفند احلاس ایله فخر باب اولمشدر حضرت عیسیٰ اقدیر سرور
 و سنک کلک ایله کولکله جیغوب حمد و ثنایه لایق در انما و با کلام
 عمل و حرکتین ناظر در و صحیح قول دینی قبول ایله ای آنک ایچین
 با کلام ملکنده بلند آواز ایله سنک کلک اولدک زیرا کندی روی
 ملکن معظدر و عظمت صاحبدر و هر شینہ قادر در و ملکی
 زیرا بایزده کلری و بعضی نسلکی کندی تخصیص ایله
 حمد و ثنا سنک اولک جملکیز و آنک حکمی جملکیز جاویدر و قلنکرن
 کجاری ابراهیم ایله جمع اولدی و بر طلری دفع ایله و حضرت
 عیسیٰ سنک روی فی السموات و الارض موجود در آمین